

حاضرتر از آنی که بخوانیم تو را

تعهد اصالت و رعایت حقوق دانشگاه

اینجانب صدیقه نایفی دانشجوی رشته ی هنر اسلامی دانشکده هنر اسلامی با شماره ی دانشجویی ۸۹۱۳۲۷۰۷ و نویسنده ی پایان نامه ی پیکره در پیکره ها در نقاشی ایرانی مسئولیت صحت و اصالت تمام مندرجات پایان نامه ی تحصیلی خود را برعهده می گیرم و اقرار می نمایم تمامی مراحل تهیه ی آن با احترام به اصل امانت می باشد و چنانچه در هر مرحله ای خلاف آن ثابت گردد، کلیه ی عواقب ناشی از محرومیت ها و سلب امتیازات کسب شده به جهت ارایه ی پایان نامه ی مخدوش، بر عهده ی اینجانب خواهد بود.

نام و نام خانوادگی

امضا

تاریخ

مالکیت نتایج و حق نشر

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی متعلق به دانشگاه هنر اسلامی تبریز است و هر گونه نقل مطالب با ذکر نام دانشگاه هنر اسلامی تبریز، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی و محصولات آن (کتاب، برنامه های رایانه ای و تجهیزات ساخته شده) متعلق به دانشگاه هنر اسلامی تبریز می باشد. این مطلب باید به نحو مقتضی در تمامی تولیدات اشاره شده ذکر شود.

دانشجویان در صورتی می توانند نسبت به چاپ مقاله ی مستخرج از پایان نامه ی خود اقدام کنند که مقاله به تأیید استاد راهنما رسیده باشد. همچنین به هنگام چاپ مقاله ذکر نام استاد راهنما و مشاور ضروری است. عدم رعایت هریک از موارد فوق موجب پیگرد قانونی است.

دانشکده ی هنر اسلامی

پایان نامه

جهت اخذ درجه ی کارشناسی ارشد

رشته هنر اسلامی / گرایش نگارگری

عنوان:

پیکره در پیکره ها در نقاشی ایرانی

نگارش:

صدیقه نایفی

استاد راهنما:

دکتر یعقوب آژند

استاد مشاور:

ولی جوادی آذر

شهریور ۱۳۹۱

این پایان آغاز نامه همراه با میت سوم

«... مده ناقه لها شرب و لکم شرب یوم معلوم» (سوره شورا، آیه ۱۵۵) . . .

تقدیم به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف

و همراه با میت چهارم تقدیم به حضرت بهر اسلامی

یوسف ای کشته دبی سرو سلمانی ها   این غزل خوانی با معرکه کردانی ها

سربازار سلوغ است تو نه نامندی   همه جمع اند چه شهری چه بیابانی ها

(۳) چیزی از سوره ی یوسف به عزیز می نرسید   بس که در حق تو کردند مسلمانی ها!

(۴) همه در دست تریخی و از این می رنجی   که به نام تو گرفتند چه معانی ها

عشق را عاقبت کار پشیمانی نیست   این چه عشقی است که آورده پشیمانی ها

این چه شمع می است که عالم همه پروازی اوست   این چه پرواز که کرده است پرافشانی ها

یوسف کشته! ذنباله ی این قهقه کجاست؟   بشنوا زنی که غریب اندیشمانی ها

(۸) بوی پیر این خونین کسی می آید   این خبر را برسانید به کنعانی ها (همدی جهان داس)

پاس از خدای من و بهر اسلامی

پاس از استاد راهنا، جناب آقای دکتر یعقوب آژند که تشویق ما در راهنایی مایش موجب دلگرمی بود.

چکیده

نگارگری ایرانی دارای معانی و مفاهیم عمیق، زیبا، و گاه شگرف و پیچیده ای است که بسیاری از آن تاکنون نامکشوف باقی مانده است. نمونه ای از آن دست نیز نگاره های پیکره در پیکره که در سده ۱۰ و ۱۱ ه.ق در ایران تصویر گری شده اند می باشد. نگاره های مذکور دارای پیکره ای اصلی و بزرگ در مرکز ترکیب بندی هستند که تمام یا بخشی از آن با پیکره های ریزتری که درون آن جای گرفته اند پر شده است و در این پایان نامه سعی در تبیین برخی از رموز نهفته در آنسوی این نگاره ها می شود.

نظر به این که زبان هنر اسلامی زبانی رمزی و نمادین است که عمدتاً نیز از عرفان اسلامی و ادبیات ایرانی ناشی گشته است و نگارگری نیز به عنوان هنری اسلامی پیوندی قدیمی و ناگسستنی با ادبیات این دو دارد- تا آن جا که درک اسرار پنهان در آثار هنر اسلامی بدون توجه به این منابع (ادبیات ایرانی و عرفان اسلامی) دشوار و حتی غیر ممکن می نماید- لذا طبیعی است که برای بازنمایی این رموز نهفته در شب های دنیای امروز چراغی از ادبیات و عرفان در دست گیریم.

در همین راستا در این پایان نامه پس از معرفی نگاره های پیکره در پیکره و دسته بندی آن ها با رجوع به منابع یاد شده و روش استقرایی و نگرشی تحلیلی-تطبیقی سعی در بازنمایی علل مفهومی شکل گیری این نگاره ها و با بررسی آثار نگارگری ایرانی در دوره های پیشین سعی در بازنمایی علل فنی شکل گیری این نگاره ها شده است. در مورد علل فنی شکل گیری نگاره های پیکره در پیکره عواملی چون صخره های مشکل، درخت واق و تغییر تدریجی نقوش لباس ها و پوشش ها مؤثر به نظر می رسد. همچنین در بررسی مفاهیم مؤثر در شکل گیری این نگاره ها مواردی چون وحدت وجود، انسان کامل، برخورداری از حکمت، رابطه ی نفس و بدن، تناسخ، ریاضت، اشاره به آیه ی اولئک کالانعام بل هم اضل، آکل و مأکول، جهان اصغر و عالم کبیر (انسان کبیر) سلیمان شأنی، حکومت جهانی واحد و مهدویت نیز قابل طرح و بازنمایی است. در انتها نیز به جریان های مشابه با نگاره های پیکره در پیکره در دیگر فرهنگ ها و یا دیگر دوره ها اشاره خواهد شد.

کلید واژه: پیکره در پیکره، نقاشی ایرانی، عرفان اسلامی، ادبیات ایرانی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه..... ۱

فصل اول: کلیات

- ۱-۱- بیان مسأله ۵
- ۲-۱- سؤال های پژوهش ۶
- ۳-۱- فرضیه های تحقیق ۶
- ۴-۱- روش انجام تحقیق ۷
- ۵-۱- ضرورت، اهداف و کاربرد پژوهش ۷
- ۶-۱- پیشینه تحقیق ۷
- ۷-۱- ادبیات موضوع ۱۰
- ۱-۷-۱- سخنی درباره ی نام پیشین ۱۰
- ۲-۷-۱- شرح اصطلاحات و تعاریف ۱۲
- ۱-۲-۷-۱- نگاره های پیکره در پیکره ۱۲
- ۲-۲-۷-۱- نگاره های پیکره در پیکره ی تزئینی ۱۳
- ۳-۲-۷-۱- نگاره های پیکره در پیکره ی ساده ۱۳
- ۴-۲-۷-۱- نگاره های پیکره در پیکره ی پیچیده ۱۵
- ۸-۱- جنبه های نوآوری پژوهش ۱۶
- ۹-۱- جامعه آماری ۱۶
- ۱۰-۱- زمان و مکان تحقیق ۱۷

فصل دوم: علل فنی شکل‌گیری نگاره‌های پیکره در پیکره پیچیده

- ۱-۲- پیدایش نگاره‌های پیکره در پیکره پیچیده با تأثیرپذیری از صخره‌های مشکلی ۲۰
- ۲-۲- شکل‌گیری نگاره‌های پیکره در پیکره با تأثیرپذیری از درخت واق ۲۵
- ۱-۲-۲- پیدایی دفعی شیوه‌ی پیکره در پیکره بالهام مستقیم از درخت واق ۲۸
- ۲-۲-۲- پیدایی تدریجی شیوه‌ی پیکره در پیکره ۲۹
- ۳-۲- پیدایی تدریجی نگاره‌های پیکره در پیکره‌ی از نقوش لباس ها ۳۱

فصل سوم: مفاهیم شکل‌گیری در نگاره‌های پیکره در پیکره پیچیده

- ۱-۳- مباحث مشترک میان نگاره‌های انسان و حیوان پیکره در پیکره ۳۵
- ۱-۱-۳- وحدت وجود ۳۵
- ۲-۱-۳- آکل و ماکول ۴۰
- ۳-۱-۳- تناسخ ۴۲
- ۱-۳-۱-۳- تناسخ و اقسام آن ۴۲
- ۱-۱-۳-۱-۳- تناسخ ملکی ۴۲
- ۲-۱-۳-۱-۳- تناسخ ملکوتی ۴۳
- ۲-۳- نگاره‌های انسان پیکره در پیکره (پیچیده) و مباحث قابل بازنمایی در آن ۴۵
- ۱-۲-۳- جامعیت و جام جهان‌نمایی انسان کامل ۴۵
- ۲-۲-۳- دارنده‌ی حکمت و دانش و خرد ۴۸

- ۳-۲-۳-جهان اصغر و عالم کبیر.....۵۱
- ۳-۳-موارد قابل طرح در نگاره های انسان سوار بر حیوان پیکره در پیکره.....۵۳
- ۳-۳-۱-فرد سلیمان شأن.....۵۳
- ۳-۳-۱-۱-صفت سلیمان شانی و تطبیق آن با مدایح و قصاید.....۵۵
- ۳-۳-۱-۲-حکمران همچون نگه دارنده و رمه بان.....۶۰
- ۳-۳-۱-۳-توجه و تأکید نگارگر بر مرکب و موکب شاهی.....۶۳
- ۳-۳-۲-قدرت تسخیر و برتری انسان کامل.....۶۶
- ۳-۳-۳-ریاضت.....۷۰
- ۳-۳-۴-اولئک کالانعام بل هم اضل.....۷۴
- ۳-۳-۵-ارتباط نفس و بدن.....۷۷
- ۳-۳-۶-دارنده ی حکمت و دانش.....۷۹
- ۳-۳-۷-حکومت جهانی و مهدویت.....۸۰
- ۳-۳-۷-۱-مفهوم شناسی.....۸۰
- ۳-۳-۷-۲-ویژگی ها و اهداف.....۸۰
- ۳-۳-۷-۲-۱-جهانی و عالم گیر بودن.....۸۰
- ۳-۳-۷-۲-۲-همه متعلق به یک پیکر واحد.....۸۱
- ۳-۳-۷-۲-۳-حاکمیت در دستان باکفایت شخصی برتر.....۸۱

۳-۳-۷-۲-۴- همکاری و همدلی در جهت هدفی مشترک..... ۸۲

۳-۳-۷-۲-۵- صلح، آرامش و امنیت عمومی ۸۳

۳-۳-۷-۳- اهمیت حکومت جهانی و مهدویت در دوره ی صفوی ۸۳

۳-۳-۷-۴- تطبیق مباحث حکومت جهانی و مهدویت با نگاره ها ۸۷

۳-۳-۸- نگاره های زن سوار بر حیوان پیکره در پیکره ۹۰

فصل چهارم: جریان های مشابه

۴-۱- نگاره های پیکره در پیکره ی هند گورکانی ۹۴

۴-۲- نقاشی های ترکیبی جوزپه آرچیمبلدو ۱۰۱

۴-۳- برخی آثار نقاشان سوررئالیست ۱۰۵

۴-۴- نمونه ای مشابه در سرودی از کمدی الهی ۱۰۷

۴-۵- نگارگران معاصر ایران ۱۱۰

نتیجه گیری ۱۱۳

شرح پروژه عملی ۱۱۷

منابع ۱۲۸

منابع لاتین ۱۳۳

منابع تصویری ۱۳۴

فهرست تصاویر

صفحه	عنوان
۱۱	تصویر ۱-۷-۱-۱ پلاک حکاکی شده طلا، قرن ۶ پ.م (cohen,1996,132).....
۱۳	تصویر ۱-۷-۲-۲-۱ جوان با سه ساغر، سده ۱۱ ه.ق (www.content.lib.washington.edu).....
۱۳	تصویر ۱-۷-۲-۲-۲ اشتر و ساریبان اثر شیخ محمد، فریر گالری، واشنگتن (www.asia.si.edu).....
۱۴	تصویر ۱-۷-۲-۳-۱ نوازنده، سده ۱۰ ه.ق، تبریز، موزه تویقاپی سرای (آزند، ۱۳۹۰، ج ۲، ۵۰۹).....
۱۴	تصویر ۱-۷-۲-۳-۲ شاهزاده نشسته، تبریز، سده ۱۰ ه.ق، فریر گالری، واشنگتن (www.asia.si.edu).....
۱۶	تصویر ۱-۷-۲-۴-۱ جوان نشسته پیکره در پیکره، سده ۱۰ ه.ق، موزه لوور (www.louvre-museum.com).....
۱۶	تصویر ۱-۷-۲-۴-۲ جوان سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ ه.ق، موزه رضاعباسی (عکس از نگارنده).....
۱۶	تصویر ۱-۷-۲-۴-۳ حیوان پیکره در پیکره، سده ۱۰ ه.ق، موزه هنر دانشگاه هاروارد (www.harvard.edu).....
۲۰	تصویر ۱-۲-۱-۱ صخره های مشکَل کلیله و دمنه جلایریان، استانبول (o'kane,2003,145).....
۲۱	تصویر ۱-۲-۲-۱ صخره های مشکَل کلیله و دمنه (همان).....
۲۱	تصویر ۱-۲-۳-۱ برهای مشکَل (همان، ۱۸۸).....
۲۱	تصویر ۱-۲-۴-۱ صخره های شکل دار، دوره صفوی (soudavar,1992,164).....

- تصویر ۱-۲-۵-صخره های شکل دار،دوره صفوی (همان،۱۷۹)..... ۲۱
- تصویر ۱-۲-۶-صخره های مشکل (همان،۲۳۴)..... ۲۲
- تصویر ۱-۲-۷-صخره های مشکل در نگاره ی ملاقات شیرین و فرهاد،شیراز،سده ۱۰ه.ق (همان،۲۴۴)..... ۲۲
- تصویر ۱-۲-۸-جزئیاتی از نگاره ی صحنه ی سنگ شدن شاه مازندران(brend&melvill,2010,112)..... ۲۲
- تصویر ۱-۲-۹-سنگ شدن شاه مازندران(همان)..... ۲۳
- تصویر ۱-۲-۱۰-صحنه ی گفتگوی اسکندر با درخت سخنگو(brend&melvill,2010,112)..... ۲۲
- تصویر ۱-۲-۱۱-درخت زقوم،معراجنامه(رزسگای،۱۳۸۵، ۴۳)..... ۲۷
- تصویر ۱-۲-۱۲-بخشی از نگاره ای از رزم نامه فتح پور سبکری،سده ۱۶م (cohen,1996,130)..... ۲۸
- تصویر ۱-۲-۱۳-ملاقات لیلی و مجنون،سده ۱۰ه.ق (loukonine&Ivanov,2003,153)..... ۲۹
- تصویر ۱-۲-۱۴-دریافت نامه سلیمان ع از هدهد،سده ۱۶م،موزه بریتانیا (www.britishmuseum.org)..... ۳۰
- تصویر ۱-۲-۱۵-اخفتان،سده ۱۰ه.ق (loukonine&Ivanov,2003,168)..... ۳۲
- تصویر ۱-۲-۱۶-بخشی از نگاره ی شاهزاده ی نشسته،سده ۱۰ه.ق (www.asia.si.edu)..... ۳۲
- تصویر ۱-۲-۱۷-تکه پارچه ابریشمی،سده ۱۰ه.ق،موزه ارمنیائز (loukonine&Ivanov,2003,163)..... ۳۲
- تصویر ۱-۲-۱۸-نقاشی سر آنتونی ون دایک از سر رابرت شرلی در جامه ایرانی (canby,2009,44)..... ۳۳
- تصویر ۱-۲-۱۹-سر رابرت شرلی در جامه ایرانی(blow,2009,184)..... ۳۳
- تصویر ۱-۱-۳-۱-جوان پیکره در پیکره نشسته،سده ۱۰ه.ق،موزه لوور (www.louvre-museum.com)..... ۳۸
- تصویر ۱-۱-۳-۲-اشتر پیکره در پیکره،سده ۱۰ه.ق،موزه متروپلیتن (www.metmuseum.com)..... ۳۸
- تصویر ۱-۱-۳-۵-صحنه ای از رقص سماع،دوره صفوی (Hillenbrand,1996,243)..... ۳۹

- تصویر ۳-۱-۲-۱ اشتر پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه هنر دانشگاه هاروارد (www.harvard.edu) ۴۱
- تصویر ۳-۱-۲-۲ جوان نشسته پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه لوور (www.louvre-museum.com) ۴۱
- تصویر ۳-۱-۳ اسب پیکره در پیکره، مجلد مصورات تاریخ فارسی، دارالکتب مصر (نجفی، ۱۳۶۶، ۴۲۳) ۴۴
- تصویر ۳-۲-۱ بانوی نشسته پیکره در پیکره، گالری فریر، واشنگتن (www.asia.si.edu) ۴۷
- تصویر ۳-۲-۲ جوان نشسته پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه لوور (www.louvre-museum.com) ۴۷
- تصویر ۳-۲-۳ بانوی نشسته پیکره در پیکره (www.asia.si.edu) ۴۹
- تصویر ۳-۳-۱ جوان سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه رضاعباسی (عکس از نگارنده) ۵۳
- تصویر ۳-۳-۲ مرد سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه رضاعباسی (عکس از نگارنده) ۵۳
- تصویر ۳-۳-۳ جوان سوار بر پیل پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه بریتانیا (www.britishmuseum.org) ۶۷
- تصویر ۳-۳-۴ جوان سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه رضاعباسی (عکس از نگارنده) ۶۷
- تصویر ۳-۳-۳ (جزئیات ۳-۲-۳) ۶۸
- تصویر ۳-۳-۴ (جزئیات ۳-۲-۳) ۶۸
- تصویر ۳-۳-۳ جوان سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق (Schmitz&a.desai, pl.271) ۷۳
- تصویر ۳-۳-۴-۱ جوان سوار بر اسب پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، موزه رضاعباسی (عکس از نگارنده) ۸۷
- تصویر ۳-۳-۸-۱ زن سوار بر شتر پیکره در پیکره، سده ۱۱ه.ق، موزه فیلا دلفیا (www.philamuseum.org) ۹۰
- تصویر ۳-۳-۸-۲ بلقیس سوار بر شتر پیکره در پیکره، اثر رمضان علی (کریم زاده ی تبریزی، ۱۳۷۶، ۴۷۰) ۹۱
- تصویر ۴-۱-۱ ادیو سوار بر حیوان پیکره در پیکره، مکتب راجستان، بریتانیا (www.britishmuseum.org) ۹۴
- تصویر ۴-۱-۲ جنگ دو دیو سوار بر حیوان پیکره در پیکره، گورکانیان هند (yorkleach, 1998, 133) ۹۵

- تصویر ۴-۱-۳ انسان سوار بر حیوان پیکره در پیکره ی، گوکانیان هند (cohen,1996,133) ۹۵
- تصویر ۴-۱-۴ انسان سوار بر حیوان پیکره در پیکره، سده ۱۰ه.ق، ایران (عکس از نگارنده) ۹۵
- تصویر ۴-۱-۵ (جزئیات ۴-۱-۳) ۹۶
- تصویر ۴-۱-۶ (جزئیات ۴-۱-۴) ۹۶
- تصویر ۴-۱-۷ (جزئیات ۳-۱-۳) ۹۶
- تصویر ۴-۱-۸ (جزئیات ۳-۳-۷-۱) ۹۶
- تصویر ۴-۱-۹ بخشی از نگاره ی حیوان پیکره در پیکره (j.del bona,1999,70) ۹۶
- تصویر ۴-۱-۱۰ دیو سوار بر حیوان پیکره در پیکره، سده ۱۸م، مرشدآباد هند (همان، ۷۲) ۹۷
- تصویر ۴-۱-۱۱ دو دیو سوار بر حیوان پیکره در پیکره، گورکانیان هند، بریتانیا (www.britishmuseum.org) ۹۷
- تصویر ۴-۱-۱۲ انسان سوار بر اسب ترکیبی، سده ۱۸م، دکن (هند) (همان، ۷۶) ۹۸
- تصویر ۴-۱-۱۳ انسان سوار بر حیوان پیکره در پیکره، مکتب راجستان، بریتانیا (www.britishmuseum.org) ۹۹
- تصویر ۴-۱-۱۴ انسان سوار بر حیوان پیکره در پیکره، سده ۱۶م، مجموعه صدرالدین آقاخان (همان، ۶۱) ۱۰۰
- تصویر ۴-۱-۱۵ چهار پسر شاه جهان همراه با حیوانات پیکره در پیکره، سده ۱۷م (همان، ۸۰) ۱۰۰
- تصویر ۴-۲-۱ از مستان، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م (dacosta kaufmann,2007,131) ۱۰۱
- تصویر ۴-۲-۲ بهار، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، موزه لوور (ibid,136) ۱۰۱
- تصویر ۴-۲-۳ تابستان، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، موزه لوور (ibid,137) ۱۰۱
- تصویر ۴-۲-۴ پاییز، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، موزه هنر دنور (ibid,138) ۱۰۲
- تصویر ۴-۲-۵ آدم، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، مجموعه خصوصی (www.tigtail.org) ۱۰۲

- تصویر ۴-۲-۶ حوا، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، موزه هنر دنور (همان) ۱۰۲
- تصویر ۴-۲-۷ کتابدار، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، قصر اسکالاستر (dacosta kaufmann, 2007, 171) ۱۰۲
- تصویر ۴-۲-۸ حقوق دان، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، موزه ملی استکهلم (ibid, 173) ۱۰۳
- تصویر ۴-۲-۹ زمین، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، مجموعه خصوصی، استرالیا (ibid, 152) ۱۰۳
- تصویر ۴-۲-۱۰ هوا، جوزپه آرچیمبلدو، سده ۱۶م، مجموعه خصوصی، سوئیس (ibid, 147) ۱۰۳
- تصویر ۴-۳-۱ چهره جنگ، سالوادور دالی (الکساندریان، ۱۳۷۳، ۵۰) ۱۰۵
- تصویر ۴-۳-۲ نمونه نقاشی سورئال (عکس از نگارنده) ۱۰۶
- تصویر ۴-۳-۳ نمونه نقاشی سورئال (عکس از نگارنده) ۱۰۶
- تصویر ۴-۴-۱ عقاب پیکره در پیکره در کمدی الهی (popehennessy, 1993, 131) ۱۰۷
- تصویر ۴-۴-۲ ارواح بهشتی سرود خوانان به هر جانب در پرواز بودند، اثر دورر (دانت، ۱۳۸۶، ج ۳، ۱۳۷۷) ۱۰۸
- تصویر ۴-۴-۳ عقابی که از اجتماع ارواح بهشتی پدید آمده بود (همان، ۱۳۸) ۱۰۹
- تصویر ۴-۵-۱ مادر وطن، اثر میرزا آقاامامی (میرزا آقاامامی، ۱۳۸۱، ۶۰) ۱۱۰
- تصویر ۴-۵-۲ آدمی زاده طرفه معجونی است، اثر فرشچیان (فرشچیان، ۱۳۷۲، ج ۲، ۹۳) ۱۱۱
- تصویر ۴-۵-۳ آدمی زاده، اثر فرشچیان (همان، ۱۳۷۳، ج ۱، ۱۰۳) ۱۱۱
- تصویر ۴-۵-۴ (همان) ۱۱۱
- تصویر ۴-۵-۱۱ انتخاب طرح مناسب برای قاب بندی ها و انتقال آن از طریق پوستی (عکس از نگارنده) ۱۱۹
- تصویر ۴-۵-۱۲ انتقال نگاره ها از طریق پوستی به مقوای ماکت (عکس از نگارنده) ۱۲۰
- تصویر ۴-۵-۳ همان (عکس از نگارنده) ۱۲۰
- تصویر ۴-۵-۴ ساخت رنگ ها (عکس از نگارنده) ۱۲۱
- تصویر ۴-۵-۵ رنگ گذاری اولیه (عکس از نگارنده) ۱۲۱

- تصویر ۵-۶ همان (عکس از نگارنده)..... ۱۲۱
- تصویر ۵-۷ رنگ گذاری گل و مرغ ها (عکس از نگارنده)..... ۱۲۲
- تصویر ۵-۸ همان (عکس از نگارنده)..... ۱۲۲
- تصویر ۵-۹ رنگ کردن زمینه ی زرشکی (عکس از نگارنده)..... ۱۲۲
- تصویر ۵-۱۰ رنگ آمیزی قاب آئینه چوبی با رنگ زرشکی (عکس از نگارنده)..... ۱۲۳
- تصویر ۵-۱۱ انجام مراحل قلم گیری و پرداز (عکس از نگارنده)..... ۱۲۳
- تصویر ۵-۱۲ خوشنویسی کتیبه های اطراف (عکس از نگارنده)..... ۱۲۴
- تصویر ۵-۱۳ پاشیدن اکلیل بر کادر زرشکی اطراف (عکس از نگارنده)..... ۱۲۴
- تصویر ۵-۱۴ همان (عکس از نگارنده)..... ۱۲۴
- تصویر ۵-۱۵ تحت فشار قرار دادن مقوای ماکت و درب ها (عکس از نگارنده)..... ۱۲۵
- تصویر ۵-۱۶ کار پس از یک مرحله جلا زدن (عکس از نگارنده)..... ۱۲۵
- تصویر ۵-۱۷ کار نهایی (عکس از نگارنده)..... ۱۲۶

نگارگری ایران دارای معانی و مفاهیم عمیق، زیبا و گاه شگرف و پیچیده ای است که بسیاری از آن تاکنون نامکشوف و دست نخورده باقی مانده است. نمونه ای از آن دست نیز نگاره های پیکره در پیکره ی سده ۱۰ و ۱۱ ه.ق هستند.

نگارنده در این پایان نامه پس از قرن هایی که معرفی و بازنمایی قابلیت ها و معانی پنهان در این نگاره ها مسکوت مانده، به صرافت کشف این رموز و معانی نهفته افتاده و نظیر این گفته ی تیتوس بورکهارت که «هنر هرگز از هیچ برنمی خیزد و اصالت آن در، درهم آمیختن عوامل موجود در گذشته نهفته است»، بر این باور است که عواملی و رای خیالپردازی صرف را می توان چه به لحاظ فنی و چه به لحاظ مفهومی در شکل گیری این نگاره ها در گذشته جستجو نمود. در راستای این هدف و به منظور بازنمایی گوشه ای از قابلیت ها و رموز نهفته در آثار هنر اسلامی که این بار در نگاره های پیکره در پیکره تجلی یافته است، پایان نامه ی حاضر در قالب ۵ فصل زیر سازمان دهی گردید:

در فصل اول به «کلیات» و شرح مفاهیم و اصطلاحات به کار رفته در پژوهش پرداخته شد. نظر به این که پایان نامه ی حاضر از اولین پژوهش ها بر نگاره های پیکره در پیکره ی ایرانی است، نخست به جمع آوری نمونه ها و دسته بندی آن ها و انتخاب عنوانی مناسب برای این نگاره ها مبادرت شد. در فصل دوم با عنوان «علل فنی شکل گیری نگاره های پیکره در پیکره ی پیچیده» در دوره های مختلف مکاتب نقاشی ایرانی به جستجوی عللی که بتواند در شکل گیری شیوه ی پیکره در پیکره ی پیچیده در سده ۱۰ ه.ق مؤثر افتد پرداخته شد.

در فصل سوم نیز با عنوان «علل مفهومی شکل گیری نگاره های پیکره در پیکره ی پیچیده» با بررسی تطبیقی نگاره های یادشده با کتب تاریخی، ادبی و یا عرفان و فلسفه ی اسلامی به بازنمایی مفاهیم نهفته در نگاره ها با توجه به دسته بندی ارائه شده در فصل اول پرداخته شد. ضمن این که هنر پژوه تنها در حوزه ی هنر به ارائه ی نظرات خویش پرداخت و از وارد شدن به دیگر حوزه ها نظیر عرفان و فلسفه دوری گزید، گرچه تا آن جا که امکان داشت تمامی نقل قول ها در این بخش ها به صورت مستقیم و با رجوع به منابع دست اول صورت گرفت لیکن آن جا که نقل قول مستقیم به خوبی از عهده ی بیان مطلب بر نمی آمد و تفسیری از قولی عرفانی یا ادبی نیاز بود به جای ورود غیر علمی هنرپژوه به عرصه ی دیگر علوم، نقل قول ها از ادب پژوهان یا عرفان پژوهان مربوطه بوده